אירועים באגרות הראי"ה

הכנסייה הגדולה של אגודת ישראל שלא התכנסה ופרוץ מלחמת העולם הראשונה

אב תרע"ד (קיץ 1914)

15 אגרות

רקע, האגרות המרכזיות, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

אגודת ישראל תכננה לכנס את הכנסייה הגדולה הראשונה שלה באלול תרע"ד בפרנקפורט. הרב קוק, שצורף למועצת החכמים של האגודה, התלבט זמן רב אם לצאת מארץ ישראל לשם כך, ולבסוף החליט לנסוע, ככל הנראה מתוך רצון לקרב את האגודה לבניין הארץ, והגיע לגרמניה.

שבועות ספורים לפני המועד שנקבע פרצה מלחמת העולם הראשונה, והכנסייה לא התכנסה. הרב קוק לא יכול היה לחזור לארץ ישראל, שהייתה בשלטון העות'מאני, ונשאר בשווייץ הניטרלית, בסנט גאלן. בתרע"ו קיבל את הצעת קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון לכהן כרבה, בתנאי שיוכל לחזור ליפו בהזדמנות הראשונה, וחזר לארץ ישראל רק בתום המלחמה.

הכנסייה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל התכנסה לבסוף בווינה, באלול תרפ"ג (1923).

האגרות המרכזיות

כרך ב', אגרת תרפ: 'אגודת ישראל'

"בשמחה קבלתי את מכתב קדשם"

כרך ב', אגרת תרצד: בנו, הרב צבי יהודה

"ע"ד נסיעתי לכנסית ה"אגודה" בע"ה, כפי-הנראה שיוכרע לצד ההן. למרות מה שקשה לי הרבה הדבר."

כרך ב', אגרת תש: הוריו וכל המשפחה

"המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת. ע"ד האסיפה מסופקני אם תצא לאור."

כרך ב', אגרת תשטו: בני ארץ ישראל שגלו לאלכסנדריה

"אל תיראו ואל תפחדו מתגרת הזמן הקשה"

כרך ב', אגרת תשיח: נדיב או עסקן באמריקה

"נתעכבתי ע"י רעש המלחמה בחו"ל, ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ"

כרך ב', אגרת תשכב: הרב רפאל אהרן בן שמעון, רב קהיר

"מאת ד' היתה זאת כי נדדתי מאה"ק למטרת אסיפת אגו"י בקיץ העבר, ובתוך כך פרצה המלחמה האיומה"

הרב שלמה אבינר

הרצי"ה, שלמד אז בגרמניה, נעצר בפרוץ המלחמה כנתין רוסיה, מדינת אויב, וישב במעצר כשבוע. הוא זכר בהכרת טובה את מאמציו של הרב יצחק זקל במברגר, רבה של קיסינגן, שפעל לשחרורו ואף בא לבקר אותו במעצר כדי לחזק אותו. הרב קוק עצמו התארח בביתו של הרב במברגר בשבועות הראשונים של המלחמה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

הרב אבינר מביא את אגרות הרב קוק מן החודשים שלפני הנסיעה, כדי להראות כמה קשה היה לו לצאת מן הארץ אפילו לזמן קצר. לבנו כתב שקשה עליו ההסכמה לצאת לחו"ל, גם ליציאה ארעית, ו"חסרה לי הסכמה נפשית על זה" (כרך ב', אגרת תרעח); ובאגרת אחרת: "כמה קשה לי להחליט דבר להעתק לימים וק"ו לשבועות מארץ-חמדה" (כרך ב', אגרת תרצא). לבסוף הכריע לנסוע, "למרות מה שקשה לי הרבה הדבר" (כרך ב', אגרת תרצד). לפי הרצי"ה, ההכרעה באה רק כשהצטרפה לבקשת "אגודת ישראל" הוראת הרופאים שיקבל טיפול בחו"ל. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות המרכזיות

6 האגרות המרכזיות, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' ניסן תרע"ד - יפו **נמען:** 'אגודת ישראל'

הרב קוק מקבל את צירופו ל'מועצת גדולי התורה', אף שהרב קוק קטן לדבריו. אם לא יעכבו אותו מניעות, יבוא, אף שקשה לו לעזוב את הארץ, ומבקש לדעת עד כמה נוכחותו נחוצה. הרב קוק שמח על צירוף רבני שאוולי וקובנה.

עיקרי הדברים

- הסכמה להצטרף למועצה.
- קושי לעזוב את הארץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו ז' ניסן תרע"ד[3]

ברכה מקודש, וסעד מציון, ישלח ד' לכבוד כנסת הקודש "אגודת ישראל".

בשמחה קבלתי את מכתב קדשם. ע"ד[4] אשר הרהיבוני בענותם לספחני למועצת חכמי הזמן, ד' עליהם יחיו, אשר אמנם קטנתי מאד מעמוד במקום גדולים, בכ"ז[5] כמובן אי אפשר לי לסרב לגדולים, ראשי אלפי ישראל, אריון דאורייתא, בבואם לגדור גדר ולשובב נתיבות בכרם ד' בית ישראל.

אם לא יעצרוני מניעות צדדיות, אקוה בע"ה[6] לבא אע"פ[7] שקשתה לי מאד ההסכמה, לעזוב את ארץ חמדה הקדושה, אפילו על שעה אחת, ואחכה לתשובתם למען דעת עד כמה הדבר נחוץ מצדי, ואביע את שמחתי על צירופם של הגאונים דשאוויל ודקאוונא שיחיו, למועצתנו.

ואני תפילה, יכונן ד' מעשי ידינו לטובה, לרומם קרן ישראל באור ד', אור תורה ונר מצוה, להכשיר לבבות ולכונן דרכים לתשובת עם ד', אל ד' ואל טובו, ואסירי התקוה ישובו לבצרון, ונגד זקניו כבוד.

בכבוד גמור, ובאהבה נאמנה אחתום בברכה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ע"ד הצעת התקנות לא הספיק לי עדיין הזמן להעיר. הנ"ל[8]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. ע"ד - על דבר
5. בכ"ז - בכל זאת
6. בע"ה - בעזרת השם
7. אע"פ - אף על פי
8. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח סיון תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בישיבה לומדים דף גמרא אחרי התפילה. חידוש בסוגיית שמן והדס (ברכות מג): הכרעת רבן גמליאל היא רק כשסך בשמן, ורב פפא לא סך 'לאשתמוטי' - כדי לא להחזיק עצמו לת"ח וכדי לא להעליב. כנראה יוחלט לנסוע לכנסיית 'אגודת ישראל', ומבקשים ממנו הרצאה על מצב הארץ.

עיקרי הדברים

- סוגיית שמן והדס.
- ענווה ודרך ארץ.
- החלטה לנסוע.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] כ"ח סיון תרע"ד[4]

שמחתני ביקרתך מתיאור חגיגת החג הקדוש יום מתן-תורתנו, ת"ל[5] ושמחת אור ד' תשגבך תמיד, יקירי, להשביעך צחצחות בזיו מעליא, באור-תורה ונעם יראה, נר מצוה והוד ענוה וכל טוב בשמחת עז וגבורה קדושה.

אנו למדים בכל יום בישיבה דף גמרא פשוט אחר התפלה, ובע"ה[6] הנני מעיר לפעמים דרך למודנו והיום דברתי בסוגיא ד"כיצד מברכים" במחלוקת שמן והדס "ורב פפא לאשתמוטי נפשיה", דמרפסא איגרא. דהכי פירושה: הכרעת רבן גמליאל היא רק אם באמת סך הוא עם השמן, שאז השמן יש בו שתי פעולות הנאיות, ריח וסיכה, ובהדס רק אחד, אז מנצח הרבוי את הקדימה של ברכות פרטיות, כמו ברכת "עצי-בשמים" נגד "מיני בשמים" דשמן, וזאת היא הכרעה, דאי לאו הכי הרי היא ממש כחד צד דהיינו בית-שמאי ורב פפא לא רצה לסוך, אע"פ[7] שהיה מנהגם לסוך כנראה חשש להא דתלמיד-חכם "לא יצא כשהוא מבושם", אבל לא רצה מצד אחד להחזיק עצמו לתלמיד-חכם בפניהם ומצד השני שלא להעליבם על מה שהם סכים, ואמר: הלכה כבית-הלל, ובאמת בכהאי-גונא הלכה כבית-הלל, שגם המכריע יודה בשלא סך, אבל לא אמר בלשון ברור כדי לאשתמוטי, שלא לפגום במדת הענוה ורגשי דרך ארץ של כבוד-הבריות.

ע"ד[8] נסיעתי לכנסית ה"אגודה" בע"ה[9], כפי-הנראה שיוכרע לצד ההן. למרות מה שקשה לי הרבה הדבר. דורשים ממני גם פירוט של הרצאה ע"ד המעמד הארץ-ישראלי, וגם זה קשה לי, ומ"מ[10] אקוה להזדרז ולרשום איזו הרצאה.

יחזקנו השי"ת[11] ויעודדנו להרים קרן בישראל ובא"י[12] בתשועת-ד', בשיבת בנים לארץ-אבות ולתורת-אבות, ואור אבות משפעת מקור ברכת אלהי אבות יופיע על בנים, להרחיב דעתם ולעדן חפצם, לאשרם

באשר-נחת ורוב שלום להצמיח צמח פדות-נפש וגאולת-עולמים בכל צדדי החיים, שילכו הלוך ואור עד נכון היום אשר יחינו מיומים".

יזכנו השי"ת לחדות פנים בשמחת-לבב וכט"ס[13] בשמחת-תורה וחדות-רוממות קרן ארץ-חמדה ובניה.

אביך מנשקך באהבת-נצח

אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ת"ל - תודה לא-ל
6. ובע"ה - ובעזרת השם
7. אע"פ - אף על פי
8. ע"ד - על דבר
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ומ"מ - ומכל מקום
11. השי"ת - השם יתברך
12. ובא"י - ובארץ ישראל
13. וכט"ס - וכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרע"ד - קיסינגן **נמען:** הוריו וכל המשפחה

הרבנית ברופאים בברלין, והרב קוק עם צבי יהודה בקיסינגן. מהומת המלחמה שפרצה באירופה שינתה הכול. האסיפה של 'אגודת ישראל' כנראה תידחה, וקשה לראות את צער הרבים, במיוחד של נתיני רוסיה. הרב קוק אינו יודע מתי הדרך תהיה בטוחה לחזור.

עיקרי הדברים

- פרוץ המלחמה.
- ביטול האסיפה.
- חוסר ודאות בחזרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], קיסינגן, י"ד מנ"א[2] תרע"ד[3].

הורי היקרים עט"ר[4] וכל יקירינו שליט"א[5].

ת"ל[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. הרבנית תחי'[8] עדנה בברלין לרגלי הרפואה, ואנכי עם צב"י[9] שי'[10] פה. המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת. ע"ד[11] האסיפה מסופקני אם תצא לאור. יותר קרוב שתהי'[12] נדחית לזמן בלתי מוגבל, וגם עניני הרפואה פה יגעים הם מפני שיבושי המצב, אף שב"ה[13] שקט ושלוה פה, אבל קשה לראות את צער הרבים, ביחוד מאחינו בני רו"פ[14], שאינם יודעים עצה איך לפנות, ולד' הישועה. אקוה שהכל יהי'[15] לטובה, לטובת הכלל ולטובת הפרט. למע"ה[16] כתבו נא מכל אשר עמכם, מבריאותכם של כאו"א[17] בפרט ואם באו פסח ושרה וביתם שי', ומה שלו'[18] הילדות שת', אם הן בירושת"ו[19] או ביפו ת"ו[20].

הנני מקוה אולי שתבא הרבנית תחי' על ש"ק[21] דנא הנה, אם לא יהיו המסעות מעוכבות מפני החילים.

הנני עוסק קצת ברפואות. לולא העיכובים הייתי נוטה לשוב הביתה במוקדם בע"ה[22], אבל א"א[23] לדעת כעת מתי תהי'[24] הדרך בטוחה, ביחוד בים, ולד' הישועה. ובודאי יזמין השי"ת[25] הכל ע"צ[26] היותר נעלה וטוב, לטובת כל המחשבות הטובות לעם ד' ולארה"ק[27] אשר אודותן שמתי פעמי לדרך כבדה זו, וברחמיו יושיענו בכל פינותינו לטובה,

הנני מחכה למכתבכם. בנכם עבדכם שואף לדעת שלומכם וטובכם, חותם ביראת הכבוד, ואחיכם מברככם ודוש"ט[28] ומצפה להודע משלומכם, מצפה לחסדי השי"ת לחדות פניכם בקודש בשובי לשלו'[29] אל אדמת קדשנו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נתעכבו דברינו עד יום ועש"ק[30] עקב, ב"ה על החוה"ש אשר עמנו כולנו. הננו צמאים לדעת משלו'[31] כולכם. ישמחנו השי"ת בישועתו לחדות בשמחה על אדמת הקודש בקרוב.

הנני מלא תקוה בישועת ד' שכל הכוננויות יהיו לטובה ולברכה לכלל ולפרט ברו"נ[32], והי'[33] זה שלו' ושמחה וכ"ט[34] כנה"י[35] ונפש בנם עבדם ואחיהם דוש"ט[36] כה"י[37],

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ת"ל - תודה לא-ל
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. תחי' - תחיה
9. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
10. שי' - שיחיה
11. ע"ד - על דבר
12. שתהי' - שתהיה
13. שב"ה - שברוך השם
14. רו"פ - רוסיה ופולין
15. יהי' - יהיה
16. למע"ה - למעלה
17. כאו"א - כל אחד ואחד
18. שלו' - שלום
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ש"ק - שבת קודש
22. בע"ה - בעזרת השם
23. א"א - אי אפשר
24. תהי' - תהיה
25. השי"ת - השם יתברך
26. ע"צ - על צד
27. ולארה"ק - ולארץ הקודש
28. ודוש"ט - ודורש שלומו וטובו
29. לשלו' - לשלום
30. ועש"ק - וערב שבת קודש
31. משלו' - משלום
32. ברו"נ - ברוח ונפש
33. והי' - והיה
34. וכ"ט - וכל טוב
35. כנה"י - כנפשו היקרה
36. דוש"ט - דורש שלומו וטובו
37. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בני ארץ ישראל שגלו לאלכסנדריה

הרב קוק קרא את מכתבם 'בשבר לב ובדמעות', ומוכן לעזור. 'חזקו ואמצו': אור הגאולה גנוז 'בכנפי הרוח הנורא הזה', והחושך פורש כנפיו לפני שינוס מפני האור.

עיקרי הדברים

- עידוד לגולי הארץ.
- אור בכנפי הסערה.

נוסח האגרת

(אל בני ארץ ישראל שגלו אז בזמן המלחמה לאלכסנדריה)

ב"ה[1], סט-גאללין, כ' שבט העת"ר[2]

ידידי החביבים בני ציון היקרים ומסולאים יושבי גלות מצרים, יברכם ד' ומהרה יצמיח להם ולנו ולכל שאר עמו ישע ופדיון.

אהובי היקרים: מכתבכם היקר הגיעני, בשבר-לב ובדמעות מקרב נפש שבורה קראתיו, ומיד מלאתי חפצכם יקירי, והנני בכל חפץ בעה"י[3] נכון לשרת אתכם בכל האפשרות, עד אשר ירחם ד' על עמו ועולמו ואור שלום יציץ נזרו וישובו החיים השקטים לאיתנם בעה"י, וזרע-השלום יתן פריו לברכה ויהיה צמח-ד' לתהלה ולתפארת ושבו בנים לגבולם.

ואתם מחמדי-לבבי, חזקו ואמצו, איש לרעהו יאמר חזק' אל תיראו ואל תפחדו מתגרת הזמן הקשה, אשר ברוח סועה וסער ירעש עולם. אל תירא יעקב, בטח לבנו בצור ישראל, כי אור חיים ומרפא, אור גאולה וישועה גנוז הוא בכנפי הרוח הנורא הזה. בסבלנות, בטהר-לבב, ברוח איתן, באור ד' ובאהבת עם-קדשו, נס גוים ואור עולמים, נדגל ונבטח כי יראנו מהרה את ציצי פרחי הישע, אשר מהרה בחסדו יציצו ויוציאו פרי-תנובה, לרומם רוח כל ישרי-לב צופי-ישועה ומיחלי אור-ד' לישראל עמו בארץ-חמדתו ולכל מרחבי-עולמו, אשר פרש החשך עליהם את כנפיו טרם ינוס מפני קרני האור, אשר יופיע בגבורת ישע ימין עליון בעל מלחמות ומצמיח ישועות בב"א[4].

והנני בזה ידי"ע[5] דוש"ת[6] באה"ר[7] מוכן לטובתם בכל לו"נ[8],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך
4. בב"א - במהרה בימינו אמן
5. ידי"ע - ידידו עוז

6. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
7. באה"ר - באהבה רבה
8. לו"נ - לב ונפש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** נדיב או עסקן באמריקה

מצב הארץ איום: רעב ומחסור. היראים ומוסדותיהם בצרה כפולה, כי הכסף עובר דרך המודרניים, שחסים על מוסדותיהם. יש לקרוא לעזרה כללית ולמוסדות היראים. עוד: יש להתכונן לוועידת השלום אחרי המלחמה, ולדבר עם המדינאים באמריקה על גורל העם והארץ.

עיקרי הדברים

- רעב בארץ.
- מוסדות היראים בצרה.
- הכנה לוועידת השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], סט-גאללן, כ"א שבט העת"ר[2]

אדוני הנכבד,

מאת ד' היתה זאת, שע"י[3] נסיעתי למטרת אספת "אגודת ישראל" בקיץ העבר נתעכבתי ע"י[4] רעש המלחמה בחו"ל[5], ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ. והנה אזני קשבת רב-קשב ממעמד אחינו בארץ-הצבי, שהוא מורה מאד, איום ונורא מאד, ד' ירחם. אמנם ידעתי, שנדיבי אמריקה, וכבוד ידידי רב-הפעלים, הרבו לעשות לטובת א"י[6], אבל הדברים יגעים, ולהגן נגד הצרה הגדולה, זלעפות רעב ומחסור נורא, צריכים אנחנו לעבודה בלתי-פוסקת. נוסף לזה, אחינו היראים באי"י[7] ומוסדיהם הנם נתונים בצרה כפולה, כי שפע-הכסף הולך על ידי אחינו המודרניים, וכמובן הם חסים ביותר על מוסדיהם העשויים לפי רוחם. על-כן ראוי מאד לקרא עצרה ולפרסם קולות-קוראים לכל אחינו היראים ולכל נדיב-לב, להוסיף בעבודה כללית לטובת אחינו באי"י וביחוד לטובת מוסדות היראים. אקוה שכבודו ישים אל לבו את דברי היוצאים ממקור-לבי ויוסיף את עבודתו בקודש לטובת ארה"ק[8] בכלל וביחוד לטובת המפעלים המתנהגים ע"פ[9] הדרך של מורשת אבות. ודי יעזרהו על דבר אמת ויראנו בישועתו.

מדי דברי אעורר עוד על הדבר הכללי הנוגע ברום עולם הישראלי. הנה בתוך העבודה הציונית הלא העבודה הפוליטית לוקחת היא את מקומה, ובטח כבר יודע כבודו ואולי כבר בא בדברים עם העובדים הפוליטיים, היודעים את גדולת ערכה של השעה הזאת זמן הרת עולם, איך אנו צריכים להיות מוכנים ליום שידובר בו בין איתני-עולם ע"ד[10] השלום הכללי של אירופא ואזיא, לקחת דברים דפלומטיים רציניים ע"ד גורל אומתנו ויחוסנו לתרבות העולמית בכלל ולחבל נחלתנו הלאומית לארץ-ישראל בפרט. והנה כבר מדברים ברזי-עולם הללו אחינו הדפלומטיים, אבל כמה נכבד הדבר שמצד שלומי-אמוני-ישראל אחינו שומרי מורשה תצא תעמולה לעזרת התנועה רבת-הערך הזאת.

אעורר בזה את כבודו, שיקח דברים בזהירות הראויה עם הגדולים שבעולם הפוליטי שבאמריקא, ביחוד עם גדולי אחינו שם, וייטיב נא להודיעני מה עלתה בידו והנני מצדי מוכן בע"ה[11] לעמוד על המשמר ולעבוד בלב שלם לטובת עמנו וארצנו ולטובת שלום האנושיות כולה האחוזים זה בזה.

והנני בזה חותם בברכה ורגשי כבוד וצפית-ישועה, ידידו-עז,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שע"י - שעל ידי
4. ע"י - על ידי
5. בחו"ל - בחוץ לארץ
6. א"י - ארץ ישראל
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ארה"ק - ארץ הקודש
9. ע"פ - על פי
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרע"ה **נמען:** הרב רפאל אהרן בן שמעון, רב קהיר

הרב קוק מעוכב בגולה. מוסדות היראים בארץ מקבלים מעט מאוד, כי המודרניים דואגים למוסדותיהם. במיוחד 'שערי תורה' ביפו במצב מבהיל. הרב קוק מבקש לעורר את הנדיבים בני קטאווי ביי, ומוכן להעביר בעצמו את הכסף.

עיקרי הדברים

- מוסדות היראים בצרה.
- 'שערי תורה' ביפו.
- פנייה לנדיבי קהיר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' אדר העת"ר[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון המובהק אוצר תו"י[4] מרבה המשרה מו"ה[5] רפאל ן' שמעון שליט"א[6], הגאב"ד[7] וח"ב[8] בעי"ת[9] קיירה ואגפי יצ"ו[10],

שלו'[11] רב להדרת ידידי וחביבי הדר"ג[12] נ"י[13].

מן הגולה אני מריץ את דברי לכתר"ה[14] ידי"ע[15] שליט"א. מאת ד' היתה זאת כי נדדתי מאה"ק[16] למטרת אסיפת אגו"י[17] בקיץ העבר, ובתוך כך פרצה המלחמה האיומה, והנני מוכרח להתעכב פה בארץ נוד עד ירחם השי"ת[18] וישיבנו לאה"ק[19] ברב חסדיו, ובתוך כך קול כחולה שמעתי שועת בת ציון קורע כל לב, המגערת והמחסור אשר באו כתומם על יושבי אדמת הקודש נורא ואיום הוא. בטח ידע זה הדר"ג וחושב אני שכבר עשה ברב טובו עשי' לטובה בשביל אחינו באה"ק[20] בכלל, אבל ע"פ[21] הידיעות שבאו אלי מתמן רואה אני כי המוסדות שבקודש יסודן, המיוחדים לאמונת אומן ויראת ד' טהורה, הם הם שמעטה מאד ההשפעה לעזרתם. אחינו המודרניים שהם ע"פ רוב העסקנים בזמננו עינם ולבם על מוסדותיהם, ומצב מוסדי הקודש כישיבות ובתי ת"ת[22] נורא מאד.

מיפו ביחוד הגיעני מכתב ע"ד[23] מצב הת"ת[24] שם, והדברים מבהילים מאד, ואבקש בזה מהדר"ג[25] ידי"נ אולי יוכל להיות מעירו לעזור להם בעת צרה כזאת, ואם קשה השילוח שמה אוכל אנכי מפה בל"נ[26] למלא הפקודה בעה"י[27] ולשלח להם מה שאקבל.

אקצר בבטחוני, שכבוד ידי"נ יעשה כל שבידו הטובה להצלת נפשות יקרות עמוסי תורה ויראת ד', ויהי ד' בעזרנו ויראנו בישועתו וישמחנו בקרוב בנאות ארצו באור ישועה ורחמים, כנה"ר[28] ונפש ידי"ע דוש"ת[29] באה"ר[30],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ, ב. ביחוד ראוי לעורר את הנדיבים השרים קאטאבי ביי ודומיהם, שהם המחזיקים התמידיים של המוסד הקדוש שע"ת[31] הנ"ל[32], לבל ימנעו חסדם בעת צרה זו, ועוד יוסיפו אומץ בתוספת מרובה, לפי הצורך הגדול וסתימת צנורי ההשפעה מעוצר צרת העולם הגדול, ודי יתן הטוב להעושה והמעשה ברב חסדיו הנ"ל

באה"ר אדר"ש[33] ידי"נ הרב הגאון ר'[34] מנדל הכהן נ"י, ואבקשו לעשות גם הוא כמה שתעלה בידו הטהורה לטובת אחינו באה"ק, ביחוד ת"ת ומוסדי הקודש, ובפרט מוסד שע"ת הנ"ל. ובבטחוני שהדרת כתר"ה[35] יחרץ לעשות הטוב בכל חשק לב, בפרט במקום הצלת נפשות כמעמד היום, י, אקצר ואו"ש[36] וברכת אה"ר[37], כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת מצפה לחסדי השי"ת ותשועתו

הק' אברהם יצחק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
8. וח"ב - וחכם באשי
9. בעי"ת - בעיר תהילה
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. שלו' - שלום
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. נ"י - נרו יאיר
14. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. מאה"ק - מארץ הקודש
17. אגו"י - אגודת ישראל
18. השי"ת - השם יתברך
19. לאה"ק - לארץ הקודש
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. ע"פ - על פי
22. ת"ת - תלמוד תורה
23. ע"ד - על דבר
24. הת"ת - התלמוד תורה
25. מהדר"ג - מהדרת גאונו
26. בל"נ - בלי נדר
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. באה"ר - באהבה רבה
31. שע"ת - שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
32. הנ"ל - הנזכר לעיל

33. אדר"ש - אחר דרישת שלום
34. ר' - רבי
35. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
36. ואו"ש - ואומר שלום
37. אה"ר - אהבה רבה

עוד אגרות מאותה תקופה

9 אגרות נוספות שבהן האירוע נזכר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אייר תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

אתמול, כ"ח באייר, היה יום השנה לעלייתם לארץ. הרב קוק החל להדפיס אצל איתין רשימות בשם 'ערפלי טוהר', כמו שהן, בלי עיבוד - 'לחם חם כיום הלקחו'. הרב קוק עדיין לא החליט על הנסיעה לאגודה. דרישת שלום לרב הלברשטאט ולד"ר נובל.

עיקרי הדברים

- יום העלייה.
- 'ערפלי טוהר'.
- ספק בנסיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט אייר תרע"ד[4]

שמחתה של תורה, אורה ועזה, חייה ופארה, עשרה והדרה יופיעו לך בני מחמדי לשד טלם, איתן ורענן, חזק ואמיץ, ברוח פורה והגיון פורח, המון נצנים מרחיבי דעת ומשיבי לב ונפש, יחננך חונן הדעת לאוי"ט[5].

ב"ה עבר עלינו יום אתמול כ"ח אייר, זה היום הגדול אשר בו זיכנו צור ישראל ב"ה לבא לארץ חמדתו ולראות בעינינו התחלת צמיחת קרן ישעו לעם קדשו בטח גם אתה מחמדי נזכרת מזה, הודות לד' על רב חסדיו, וברחמיו יוסיף לאמצנו לגבר חילים בעבודת ד' ועמו במכון הקודש.

תקפו עלי רגשי תשוקה להדפיס איזה מרשימותי כסדר כמו שהם והחילותי להדפיס אצל איתין בשם ערפלי טהר. כמה גליונות אסכים לא אדע. אקוה שהדברים כמו שהם בלא שרק ועיבוד גם הם יהיו לברכה, ואולי מהם ימצאו שברכתם תבולט דוקא ע"י[6] חסרון העיבוד, "לחם חם כיום הלקחו",

ע"ד[7] הנסיעה לאגו"י[8] עוד לא הסכמתי הסכמה ברורה. ינחנו ד' בעצה טובה.

חזק ואמץ בני יקירי. דר"ש[9] כל אוהביך ומקריבך הנכבדים, ביחוד כ'[10] הגאב"ד[11] וכ'[12] הד"ר[13] נוביל שליט"א[14] וכל יקירי קרתא קדישא, יברכם ד' בברכה עמוקה.

אביך מחבקך בדעו באהבה שגובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

6. ע"י - על ידי
7. ע"ד - על דבר
8. לאגו"י - לאגודת ישראל
9. דר"ש - דורש שלום
10. כ' - כבוד
11. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
12. וכ' - וכבוד
13. הד"ר - הדוקטור
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרץ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' סיון תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

על יום טוב שני של גלויות: 'יום חולי בארץ שבגלות מעוטר בקודש. בליל שבועות הרצה הרב קוק על שורשי הרמב"ם ל'ספר המצוות' ועל המחלוקת עם הגאונים: לרמב"ם הנבואה אינה דבר תורה, ויסוד התורה שבעל פה הוא בית הדין הגדול; לגאונים רוח הקודש קובעת הלכה, ו'המקום אשר יבחר ה'' מכריע. הרב קוק עדיין מסופק בנסיעה.

עיקרי הדברים

- יום טוב שני של גלויות.
- שורשי ספר המצוות.
- נבואה והלכה.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' סיון תרע"ד[4] ביום אשר מאופל-הגלות אור יום-טוב שמה יגיה, וגיה-יקרות של ארץ-חמדה ישעשע נפש כל יונק משדי שפעת תנחומותיה, לרומם כל חול אל מעוז הקודש ומשגבו, כהדר טהרת הרקיע המתגלה מתוך עננים כחולים-אדומים-שרוקים, בעלי צבעים שונים, ביפעת-עצמו, נראה לי טוהר החול של יום-חמודות זה אליך בתוך המון חוגג של בני גלותא די יהוד אשר בסביבותיך: הפשטות הענוגה של ארץ-חיים, בחוליותה, שרעננותה של טבעיות-הקודש מתרשמת בה, ביום-חול אשר ההכרח של הגלות גורם לו שיעוטר בהדרת-קודש, כדי שעל-ידה יפוג קצת הרושם הגס של החול המגושם שבאדמה הטמאה, ויתקרב תכן המועד לקדש-הזמן שמקורו בבית-חיינו ארץ-חיים ארץ-חמדת-עולמים, "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

ב"ה[5] עבר עלינו יום הקדוש חג-הבכורים לשלו'[6] ושמחה. בלילה נקבצו חלק הגון מקבוצנו, והרציתי לפניהם ברהיטא את שרשי הרמב"ם[7] ל"ספר המצות", עם הערות כלליות והשקפות ליסוד חלוקי-הדעות שבין הרמב"ם והגאונים. קצתן אולי שמעת, ולא התרשמותן הפרטית שנתברכה יותר, ב"ה, ע"ד[8] הערך של הנבואה ורוח-הקדש אל דרישת ההלכה המעשית לדורות. למרות מה שלדעת הרמב"ם אין לנבואה תוכן של דבר תורה, יש לגאונים רק מסלה אחת: תורה, נביאים, כתובים, סופרים והלאה. ובמקום שהסכמת האומה עושה, מקדושתה של תורה, לשיטתו, את היסוד של תורה-שבע"פ[9], שיסודו הוא בשביל כך הבית-דין הגדול שבלשכת-הגזית, ושפע רוח-הקודש מצד-עצמו אין יכול לסייע לחתוך-הלכה, - עושה להם רוח-הקדש המסוגלה לישראל את ההלכה לקבועה לדורות, ו"המקום אשר יבחר ד'" מכריע בקדושתו הסגולית, מפני שרוח-הקודש שורה בו בסתר או בגלוי, והנבואה מכרעת היא ומפרשת ואח"כ[10] באו הסופרים לרשת מקומה. יסוד המנין הוא צורך עצמי לגאונים: מצוה אי-אפשר שיוסיף נביא, אבל ענף הוא כפירוש, ולזה צריכים מנין והגדרה, מה שלא יובן זולת-זה כי-אם בשמא בעלמא.

ע"ד "אגודת ישראל" מסופקני עדיין בענין הנסיעה. ד' ינחנו בדרך ישרה וברוכה למען שמו.

אביך מלא שאיפה ותקוה לאשרך בכל חסדי עליון ב"ה גומר עלינו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ב"ה - ברוך השם
6. לשלו' - לשלום
7. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
8. ע"ד - על דבר
9. שבע"פ - שבעל פה
10. ואח"כ - ואחר כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד סיון תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

האם העסקים הקטנים קטנים באמת? בצעקות הלב יש 'המית נבלים של שיח קודש', וקדושת הארץ צפה 'כשמן על מים' על כל רגש. יש להגביר את 'אבוקת הדעת' על ההרגשה העדינה. הרב קוק עדיין מתלבט בנסיעה. 'מי יתן הרוח אהבת נועם לאומה כולה'.

עיקרי הדברים

- קדושה בעסקים הקטנים.
- דעת ורגש.
- אהבת האומה.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד סיון תרע"ד[4]

מחמדי, המוני-טרדות סובבים אותי, וחובה נעימה של מכתבך בתוכם. הנני מתמלט כרגעים מתוך ההבל המחניק של העסקים הפעוטים שבני-אדם נדחקים ונלחצים בהם, ושב אני מעט לדבר עמך, יקירי, ממרחק. והעסקים הקטנים האם באמת קטנים הם? היש לנו מדה למוד את הרוח, ואלה הנטיות השונות, אשר הצעקות הבאות ממעמקי-הלב, שכל אחד מביע בהן את צדקו, - וכי לא המית-נבלים של שיח-קודש הננו רואים בהן. וכי אין שם צירופי-אותיות של רזי-עולם של נוהג בחסדו בכל דור? וכי אין באותה מאפליה אור-נגה. וכשמן על מים צפה היא קדושת ארץ-חיים על כל שרעף וכל ניד, כל-ניב שפה וכל רגש-לבב. אותה האורה, המביאה חיים-עולמיים בכל דריכת ארבע אמותיה, זורחת היא בהופעה בולטת ומבהקת לנו כל סתרי-חשך, "ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה".

שמחתני בדברי מכתבך היקר, עלה והצלח והגבר תמיד את אור-הקדש של אבוקת-הדעת על ההרגשה העדינה המפתחת את הלב ומעדנתו, ויחדו יאירו עולמינו וחדרינו בדעת ימלאו ובשמחת-ישרים ירופדו.

ע"ד[5] המסע לאספת "אגודת ישראל", כמה קשה לי להחליט דבר להעתק לימים וק"ו[6] לשבועות מארץ-חמדה, שזיוה ונעמה יעדנו רוחי בחסד צור ישראל גומר עלינו בכל עת. נתישב ואיך שיוחלט דבר נתפלל נא: יואל ד' וברכתו יצוה עלינו לכונן את מעשי-ידינו לטובה ולברכה, לרומם קרן בדעת ובבינה בגבורה ויושר-לב מלא טהרה וקדושת אמת וצדק לעם ד' הגוי כולו, ביפעת שלום ואהבה בלי-מצרים. מי יתן הרוח אהבת-נעם לאומה כולה, למשפחה הגדולה והחביבה הראויה לחסד עליון לאהבה אין-קץ לכל בניה, כקרוב כרחוק, ישתפך בנשמות הוגי תורה ודעת, ושיח-קדש היוצא מאהבת-אמת ימצא את בסיסו בחיים, ואור ד' ימלא כל רוח ונפש.

אביך מנשקך מרחוק

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ע"ד - על דבר
6. וק"ו - וקל וחומר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט מרחשוון תרע"ה **נמען:** ד"ר משה זיידל

הרב קוק פגש בבזל את ד"ר כהן ואת בנו מרדכי, ידידו של זיידל. הרב קוק מעוכב בשווייץ מאז האסיפה שבוטלה, ועכשיו בגלל המלחמה בין טורקיה לרוסיה.

עיקרי הדברים

- מפגש בבזל.
- עיכוב בשווייץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1] כ"ט מ"ח[2] העת"ר[3]

מחמדי הנעלה הרה"ח[4] מר משה ד"ר[5] זידל נ"י[6], שלו'[7] רב.

אשמח בההזדמנות אשר בימי גלותי בעוה"ר[8], נזדמנתי ביתה ידידי הרב ד"ר כהן מבזל נ"י, ולנחת הי'[9] לי להתודע עם אוהביך בניו שי'[10], ביחוד עם החכם היקר מר מרדכי כהן נ"י ד"ר לחכמת המשפטים, שהגיד לי שעומד עמך יקירי בקשר של מכתבי ידידות. ולי מה יקרו ריעיך. ומה תגדל שמחת לבבי להודע משלומך ואשרך וכל אשר לך.

הנני בעניי מעוכב כעת בחו"ל[11] בשויץ מאז באתי לאשכנז בשביל מטרת אסיפת אגדת ישראל, שנתרעעה ע"י[12] המלחמה הכללית. והנני מעוכב כעת ע"י המלחמה התורכית-רוסית, עד ירחם ד' ויראנו בישועתו, בישע עמו בישע את נחלתו. והי'[13] זה שלו' וברכה כנה"י[14] ונפש ידידו דוש"ת[15] ואשרו מצפה לתשועת ד', ואור ישועתו במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. מ"ח – מרחשון
3. העת"ר – השנה תרע"ה (1914/1915) – בצירוף אותיות
4. הרה"ח – הרב החסיד
5. ד"ר – דוקטור
6. נ"י – נרו יאיר
7. שלו' – שלום
8. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
9. הי' – היה
10. שי' – שיחיה
11. בחו"ל – בחוץ לארץ
12. ע"י – על ידי
13. והי' – והיה
14. כנה"י – כנפשו היקרה

15. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח טבת תרע"ה **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

הרב קוק שמח שמצבו השתפר ואולי לא יידרש ניתוח. הרב קוק צופה במלחמה ומקווה שאחריה יבוא 'זרם חיים חדשים' לעם ישראל. הרב קוק מצרף המלצה לרב מרגליות להשאלת ספרים.

עיקרי הדברים

- בריאות ברנשטיין.
- תקווה אחרי המלחמה.
- השאלת ספרים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ח טבת תרע"ה[2]

כבוד ידידי האדון המרומם, חכם וסופר מו"ה[3] אברהם דובער ברנשטין נ"י[4] וכא"ל[5] שלו'[6] וברכה,

ידידי היקר, מכתבו הנכבד הסב לי צער ועונג ביחד, צער במצבו הגופני, ישלח ד' דברו וירפאהו מהרה רפואה שלימה, ועונג על כי ת"ל[7] הוטב המצב, וכי תקוה נשקפת שלא יהי'[8] צריך לנתוח, ועל המצב החומרי כי הוטב ב"ה שמח לבי.

והנה ידידי הנעלה הננו עומדים כעת צופים משתאים על כל המעשים הנוראים הנעשים בעולם האנושי הגדול, ונפשינו תהמה לדעת את התוצאות אשר תבאנה מזה לעם ממושך אשר ארצו בזאו זרים, יואל ד' ומארבע רוחות תבא רוח חיים, ובחדש אירופא גם אזיא את תארי חייהם, כעבור סופת המלחמה, יבא זרם חיים חדשים רעננים וקדושים לזקן העמים ואוצר חיי הרוח הטוהר והעז של התבל, עם זו יצר יוצר כל למופת ואור, הנושא בסבל נורא את גורלו המר, ועיניו ולבו אל יסוד חייו ומקור צמיחתה ארץ הוריו ובית חייו, במתי חסנו והדרי תפארתו מעולם.

הנני רוצף בזה דברים אחדים להרב מרגליות להודיעו בזה את טיבו של כבודו וזה יספיק לדעתי שימלא בקשתו על דבר שאילת הספרים.

יכתוב נא לי ידידי כפעם בפעם משלומו ובריאותו. הננו ב"ה בחו"ש[9] מצפים לישועת ד' שנזכה לבא למחוז חפצינו לאה"ק[10] והחביבה עדי עד במהרה בקרוב, ידידו מכבדו דושה"ט[11] ברגשי כבוד ואהבה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. מו"ה - מורנו הרב
4. נ"י - נרו יאיר
5. וכא"ל - וכל אשר לו
6. שלו' - שלום

7. ת"ל - תודה לא-ל
8. יהי' - יהיה
9. בחו"ש - בחיים ושלום
10. לאה"ק - לארץ הקודש
11. דושה"ט - דורש שלומו הטוב

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב פרופ' שמואל צבי מרגליות, פירנצה

תודה על הפרטים על הפלאשים. בקשה לעורר עזרה לבני הארץ, שמצבם חמור מכל, כי רבים חיו מצדקה וכעת נסתמו הצינורות. מצבם של הת"ח ושל מוסדות היראים קשה במיוחד. בהערה: האם לא כדאי להכין אנשים לוועידת השלום, שיעלו את שאלת הארץ? אי־ניצול שעת הכושר הוא 'עוון פלילי', כמו התרשלות בהצלת נפשות.

עיקרי הדברים

- הפלאשים.
- עזרה לארץ.
- הכנה לוועידת השלום.
- חובת ניצול שעת הכושר.

נוסח האגרת

(להרב ר' שמואל צבי פרופ' מרגליות ז"ל, פירינצי)

בעוהי"ת[1], סט-גאללן, כ"ח שבט העת"ר[2]

היום הגיעני מכתבו הגלוי, ותשואות חן חן לאדוני על פרטי-הדברים אשר הודיעני ע"ד[3] הפלשים. יואל ד' ובתוך קבוץ נדחי עם-ד' אסופי הצולעה והנדחה יאספו גם פזורים אלה ונבנו בתוך עם-ד', לשם ד' ותוה"ק[4], וינון שם כת"ר[5] בין מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

והנה, אדוני הרב החביב, חשבתי זה ימים לכתוב לכת"ר[6] ע"ד צעקת אחינו בני ארץ-ישראל העולה השמימה, וזה מקרוב קבלתי מכתבים מרעישי-לבב ממצבם שם, והדברים הם דברי-אמת, כפי מה שאנו יכולים גם בעצמנו לצייר ולדון מהמצב התמידי של רבים מאחינו היושבים בקודש, הזקוקים לרחמי-נדיבים גם בשנים כסדרן, וכעת כאשר כל-כך רבתה המהומה בעולם, ואבות אל בנים מרפיון-ידים לא יפנו, הלא נסתמו הצנורות המשפיעים, ואותם המעטים שבאמריקה, ועוד, ממש כטפה נחשבת פעולתם לגבי ים המחסור הגדול, וקול דמי אחינו צועקים אלינו, ממש יש לדאוג להחזקת-חייהם, שלא יגועו חלילה לאלפיהם ברעב בימים האיומים הללו וכמה שקשה מאד הגורל הכללי, עוד כפול ומכופל הוא צערם של תלמידי-חכמים עובדי-ד' הצדיקים הצנועים היושבים על אדמת-הקודש, אשר ידעתי ערכם הנעלה וצער חייהם הנורא תמיד ולבי הומה, הוי מי ינוד להם, מי ירחמם, והמוסדות, ביחוד אותם שהם בידי היראים, הם חלושים וכושלים במצב החמרי, מי יתמוך בהם בתלמידיהם ומוריהם, ד' ירחם! על-כן הנני פונה בזה לכבוד הדרת מר שיחי'[7]: יקום נא כעל נדיבות בכח השפעתו הגדולה, יעיר ויעורר לצאת לעזרת אחינו יושבי ארץ-הצבי, שמצבם איום ונורא עוד יותר ויותר מכל המון אחינו האומללים שבשאר ארצות, שסוף-כל-סוף חיים הם בין אנשים שמעמדם הגשמי היה תמיד מבוסס מעצמו, אבל מעמד אחינו היושבים בקודש, שחלק גדול כל-כך נזקק ללחם

יום-יום לנדיבת לב נדיבים, אשר כעת אין מה לחשוב על זה, כי כל אחד פונה להציל חייו ונפשו, ונוסף לזה צרת המשבר שמצד המלחמה, שמדלדל את כח היחידים העומדים על רגלי עצמם, האמידים לפי-הערך, - אין לשער כמה נורא הוא.

אנא יתעורר נא אדוני ויעורר את שומעי-דברו, לעשות ולפעול עד כמה שהיד מגעת ולא להרפות ידים בעת צרה נוראה כזאת מאחינו בשרנו יושבי אדמת-הקודש. בטוח אני בעה"י[8], שישים כת"ר את דברי אל לבו הטהור, ובקנאת-צדקות ועז יקום לעזרת ד' בגבורים. ואף שאני משער שכבר פעל ועשה בכלל לטובת אחינו הנאנחים מתגרת יד הזמן הקשה ולטובת אה"ק[9] בפרט, אבל מה נעשה שעד שירחם ד' על הארץ הננו מחוייבים ועומדים לעורר ולחזור ולעורר, כי כל יום דורש לחם-חקו עד ירא ד' בעני עמו ועולמו והשקט ישוב בארץ, וכל איש יבא על דגלו ועבודתו התדירית.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[10] כנפשו הרוממה ונפש ידידו דוש"ת[11] המצפה לחסדי השי"ת[12] ורחמיו לשוב לשלו'[13] אל הקודש ולראות בתשועת ד' על עמו ועל נחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[14]: נתעוררתי לקחת דברים עם כבוד הדרתו: מה יחשוב ע"ד איזו פעולה ביחש לעתיד של עם ד' ביחושו לארץ-ישראל, אשר הדברים נשמעים גם בין טובי עמים. אולי עת לדבר הגיעה, שנהיה מוכנים בע"ה[15] ביום הרת-עולם ורוזני-ארץ ישבו לאספה ע"ד ארחות-השלום באירופא ואזיא, וביניהם יפקד גורל אה"ק. היתכן להיות שלא נכין מצדנו אנשים יודעי עת ומשפט-עמים, שיעלו על השלחן הגבוה אז את שאלתנו הגדולה ויחוסנו לאה"ק[16]? חושב אני, כי כל מצעדי עלילות גבר, הכלליים והפרטיים, כל אלה מפעלות נורא-עלילה הם באמת, והדעה הישרה נותנת שאין אנו רשאים לעזוב כל מאורע גדול מבלי להשתמש בו לטובת עם-ד' המפוזר והעלוב, עד מקום שהיד מגעת. את החדלון מלהשתמש בשעת-הכושר ושפלות-הידים הנני חושב לעון פלילי, ככל בטול מצוה חמורה וככל התרשלות של הצלת-נפשות, שהדין נוהג גם ביחידים וכפול ומכופל הוא בדין צבור ורבים. יודיעני נא אדוני בטובו את דעתו הנכבדה, אם יש את לבבו ואת יכלת-השפעתו לעשות בנדון זה איזה דבר רשום. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל, ומהרה יאיר לנו מתוך המחשכים באור ישעו ויתן מציון ישועה לישראל תפארתו.

1. בעוהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ע"ד - על דבר
4. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
5. כת"ר - כבוד תורתו
6. לכת"ר - לכבוד תורתו
7. שיחי' - שיחיו
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. ואה"ר - ואהבה רבה
11. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
12. השי"ת - השם יתברך

13. לשלו' - לשלום
14. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
15. בע"ה - בעזרת השם
16. לאה"ק - לארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרע"ה **נמען:** ד"ר יהודה מגנס

תודה לנדיבי אמריקה, אבל העזרה 'טיפה' מול ים הצורך. 'שערי תורה' ביפו קיבל מהקופה האמריקאית רק מאות פרנקים, והוא צפוי לרעב. 'להצלה מרעבון אין חילוק בין סגנוני דעות'. דרישת שלום וגם בקשה לברנדייס ולי' ז' לוין־אפשטיין.

עיקרי הדברים

- עזרה מעטה.
- 'שערי תורה' בסכנה.
- אין הבדל דעות בהצלה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' אדר העת"ר[2]

ברכה ועתרת שלו'[3] לכבוד הדרת גדול המעשה הרב הגדול בישראל ובאדם, נודע למשגב מר ד"ר[4] מגנוס שליט"א[5], אחדשה"ט[6],

אדוני הנעלה.

מארץ הגולה אני מריץ את מכתבי לכבוד הדרתו. מאת ד' היתה הנסבה שנסעתי בקיץ העבר במחשבה ע"ד[7] אסיפת אגודת ישראל, שהתעתדה להיות ושחשבנו אדותה נכבדות ע"ד מצב אה"ק[8], והנה פרצה המלחמה ואי"א[9] לי כעת לעשות את דרכי אל הקודש עד יחנן ד' וישים נתיבות בטוחות ודרך ישרה וירחם על עמו ועולמו ויאמר לחרב המשחית הרף. והנה קול אנחת בת ציון באה אלי, מצב אחינו היושבים באה"ק[10] המורה ואיום מאד. אמנם הגדילו לעשות נדיבי אחינו באמריקה, ולעד יזכר לטובה ולברכה הדרת כבודו המנצח על המעשים הגדולים הללו, שפקוח אלפי נפשות תלויים בהם, אבל הישועה עדנה רחוקה ולמול ים הצורך המוכרח לטיפה נחשבת העזרה השלוחה מכבר, וחובת הזירוז תוקפת אותנו מבלי הרף לזרז ולחזור ולזרז למזורזים.

ביחוד הגיעה אלי ידיעה מיפו ע"ד המוסד הנכבד, הכולל מפעלים נכבדים, "שערי תורה" ובית התבשיל ובית המלאכה, שראוי הוא מאד להיות נתמך באהבה בכל עת ובפרט לעת כזאת. והנה עזרתו שקבל מהקופה האמריקאית כלא נחשבה, מאות פרנקים אחדים, והמוסד הנ"ל[11] וכל אגפיו, מוריו, תלמידיו וכל התלויים במעמדו הנם צפויים לחרפת רעב ולסכנת משבר כללי, וכמה הלב דואג על צערם של יקרים הללו ועל המוסד היקר הזה, המאחד תורה אמונת-אומן ודרך-ארץ ויגיע כפים על אדמת הקודש, שלא יפול בנופלים. וע"כ[12] תכון בזה עתירתי קדם הדרת כת"ר, יזדרז נא ברב כח נדיבות רוחו הנעלה, לצאת לעזרת המפעל הנעלה הזה, ותהיה נא ברכתו ועזרתו מוקדמת לבא כי כשל כח הסבל לחכות, ביחוד מר מאד גורל המוסדים ההולכים בדרך אבותינו העתיק שאין להם תומכים, ובמעמד

נורא כזה ראוי בודאי לשים לב, כי להצלה מרעבון אין חלוק בין סגנוני דעות ומהלכי חיים וחובת העזרה המהירה צריכה להופיע במועד היותר מוקדם להציל נפשות רבות.

אקוה שכת"ר[13] ישים לבו הטהור לדברי, היוצאים מקרב לבי הנשבר על שבר בת עמנו וממולא בצפית ישועה ורחמים לאור פדות ורוממות קרן, אשר יזריח ד' מתוך האופל לבת יעקב הנהלאה אסירת התקוה מאז ועד עולם לשגבה ישע ולתן מציון ישועה.

והי'[14] זה שלו' וברכת עולמים, כנפשו הרוממה ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] ברב אהבה ורחשי כבוד ויקר

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

בהדרת כבוד הנני מביע בזה את ברכת שלומי לכבוד האדון המרומם העסקן הנעלה מר ברנדיס ולכבוד ידידי רב המפעל והמעשה מר זאב הלוי לוין-אפשטיין שי'[17]. תהי'[18] ידם נא נטויה לטובה להרבות עוד פעולה וצדקה לעניי ציון עד ירחם ד' וישים שלו' בארץ, ובת ציון תשובב ישע ופדות, וגם אליהם עתירתי לרחם על המוסד היקר הנ"ל "שערי תורה" ביפו ולפקדו במוקדם בתמיכה הגונה, כראוי לו מאד מאד מרב דחקו ולחצו, ונכבדה היא המטרה להחזקת מעמדו בקודש.

בבטחוני שישימו לבם הטהור לדברי, הנני חותם בברכתי ישאו ברכה מאת ד' ונזכה לבשר ולהתבשר תמיד אך טוב וחסד מעם ד' ונחלתו. ולראות בציון ישועת ישראל בקרוב, כנפשם היקרה ונפש ידידם דו"ש[19] וטובם באהבה ורחשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. ע"ד - על דבר
8. אה"ק - ארץ הקודש
9. וא"א - ואי אפשר
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. וע"כ - ועל כן
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. והי' - והיה
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. שי' - שיחיה
18. תהי' - תהיה
19. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

תיקון תרומות ומעשרות צריך חיזוק, ובזמן המלחמה רוב התבואה נאכלת בארץ, כך שהתקלה חמורה יותר. הכוללים ו'אגודת ישראל' אינם יכולים לממן, וצריך מאה ועשרים פרנק לחודש. הרב קוק מבקש את עזרתו, וגם עזרה ל'שערי תורה' ביפו, שהוא 'עזוב מכל צד'.

עיקרי הדברים

- מימון העישור בזמן המלחמה.
- 'שערי תורה' עזוב.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ס"ט גאללין, כ"ג אייר העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי היקר הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה יראה וחכמה, כליל חמודות, רב פעלים לצדקת ד' בישראל מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ שליט"א[7],

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

מטרדת צוק העתים עברו ימים רבים, ימים של צער ונדודים, ולא פקדתי את כ'[10] ידידי כתר"ה[11] כראוי במכתבי ידידות. אקוה שיבין איך נבוכו מחשבותינו מעוצם סערת הזמן ומכל אשר עבר על אה"ק[12] ובניה ומצער ריחוק מבית מאויינו ארץ חמדתנו ת"ו[13]. יזכנו השי"ת[14] לשוב לשוש במשוש הררי ציון להתענג בנועם זיו קדשם וחיי נשמות מתק אוירם.

אקוה שלא ימוד לי, ידידי כתר"ה, כמדתי וימהר להשיבני ולכבדני במכתביו האהובים.

ועל של עתה באתי ע"ד[15] אשר עוררוני מירושלים ת"ו בענין תיקון תרומ"ע[16], אשר רבות עמלנו בו וביחוד בנסיעתנו אשתקד, וכעת הדבר צריך חיזוק מרובה, ובקשו ממני מכתב לועדי המושבות ביהודה ובגליל, שהנני ממהר בעזה"י[17] לשלח כראוי בחזוק ואמוץ, ויותר שהדבר דורש התחזקות מצד דוחק המצב וסערת הזמן החמור, נתכפל באשר כל התבואות והפירות כמעט נאכלים באי"י[18] עצמה, שתקלת הטבלים, חלילה, חמורה הרבה יותר מבזמנים הרגילים של הוצאתם לחו"ל[19] כידוע. והנה החלק של ההוצאה, שהיתה נתנת מירושלים מהכוללים, אין כעת מה לחשוב ע"ז[20], כי הכל דלל וחרב עד ירחם ד', ומה גם החלק הנועד מאז להנתן מאגודת ישראל, סכום ההוצאה הדרושה כעת לפי מכתבם עולה מאה ועשרים פרנק לחודש, ע"כ[21] אבקש בזה מכתר"ה[22], יתאמץ נא למען קדושת זכות הרבים וקיום פליטת קדושת ארץ חמדתנו וזכות קיום המצות התלויות בה, שאליהם עינינו ולבנו, להוציא אל הפועל את דבר עזרת ההוצאה הדרושה עד כמה שתשיג ידו הטובה, ונחזיק בזה ידים רפות ויתאמצו העוסקים בעבוה"ק[23], שליחינו הנכבדים בערי יהודה והגליל, במושבות ובחוות, ולא יבוטל יסוד הקודש אשר נתבסס בעזה"י במכונו באה"ק[24].

בבטחוני שישים כתר"ה, בכל חום אהבת התורה והמצוה וחבת הקודש, קדושת הארץ ומצותיה, אשר בלבבו הטהור, את לבבו לדברי, ועשה יעשה וחפץ ד' בידו יצלח להרים את התרומה הדרושה למטרת הקודש, הנני בזה מקצר ואומר שלו' וברכה באה"ר, כנה"ה[25] ונפש ידי"ע[26] דוש"ת[27] מצפה תשובתו במוקדם, ברגשי כבוד וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ודאי קבל כתר"ה את הנדפס מחוברת המסען שנשלח על האדרסה של הרב ד"ר[28] נובל נ"י[29]. הנ"ל[30].

מדי דברי אעיר את לב כתר"ה ידי"נ[31] שליט"א, אולי יוכל לעשות איזה טובה למוסד "שערי תורה" ביפו. לבי הומה עליו ועל גורל המלמדים, ת"ח[32] יקרים, ובני העניים הנזקקים לבית התבשיל של העובדים בו, גם לרבות בית המלאכה שהוא ג"כ[33] חטיבה יפה, וטוב הדבר שדגלו מסור בידי שלומי אמונים. בצוק העתים הללו הוא נעזב יותר משארי המוסדות. ירושלים סוף כל סוף נפקדת תל"י[34] ברבת בני עם ד', והמוסדות אשר לרוח הזמן הלא ישנם רבים תומכים ומחזיקים בהם, אמנם זה המכון לתורה ולתעודה ללמוד גפ"ת[35] והדרכה נאמנה ביראת ד' כימי עולם, ובהיותו עומד ביפו, הרי הוא עזוב מכל צד, חושב אני למצוה רבה להתאמץ להחזיק בו. ואקוה שיעשה כתר"ה כחכמתו ונדבת רוחו להמציא לו עזרה, והנני בזה כופל את תודתי למפרע על המחשבה ועל המעשה, על ההשתדלות ועל הפעולה, אשר אקוה שתעלה בידי מר חביבי שליט"א בעזה"י. הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כ' - כבוד
11. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
12. אה"ק - ארץ הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. השי"ת - השם יתברך
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. בא"י - בארץ ישראל
19. לחו"ל - לחוץ לארץ
20. ע"ז - על זה
21. ע"כ - על כן
22. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
23. בעבוה"ק - בעבודת הקודש
24. באה"ק - בארץ הקודש

25. כנה"ה - כנפשו הטהורה
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
28. ד"ר - דוקטור
29. נ"י - נרו יאיר
30. הנ"ל - הנזכר לעיל
31. ידי"נ - ידיד נפשי
32. ת"ח - תלמידי חכמים
33. ג"כ - גם כן
34. תל"י - תודה לא-ל יתברך
35. גפ"ת - גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מנחם אב תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** כנראה אליהו זאב לוין־אפשטיין, ניו יורק

גבאי מוסדות הקודש מתלוננים שהם מקופחים בתמיכה. 'בפיקוח נפש אין מקום להפלות בין אחים', וזה מעליב את שומרי המצוות. הרב קוק מבקש לדעת על מצב המושבות אחרי המלחמה והארבה, על מצבם הפוליטי, ועל פעולות יהודי אמריקה לעתיד.

עיקרי הדברים

- קיפוח מוסדות הקודש.
- אין הפליה בפיקוח נפש.
- בקשה לידיעות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], סט-גאללן, י"ט מנ"א[2] העתר*

חביבי המרומם, באתי במכתבי זה לכבודו להעיר לבו הטהור, כאשר נכאבתי מאד כי קבלתי מכתב מגבאי המוסדות שהם אנשים נכבדים ונאמנים, שקובלים שהמוסדות נעזבים ונהדפים מאד ביחש לתמיכה, ושאין מכירים את זכותם בתור מוסדים נכבדים העומדים ברום העולם החנוכי בישראל ובארץ ישראל. אבקש בזה מכבוד ידידי: יקח נא דברים בזה עם סיעת אנשי-המעלה הפועלים הנאמנים בתמיכת ארץ-ישראל, וכולם יחד יעמדו בפרץ הזה. כי בכלל אין מקום בפקוח-נפש, כפי מטרת התמיכה בעת-המצוקה הזאת, להפלות בין אחים, ועוד הדבר מדאיב ומעליב מאד את לב כל שלומי אמונים בישראל, אשר תגיע לאזניהם השמועה שמוסדי-הקודש, הנאמנים לדגל התורה והמצוה וקדושת דת-קודש בתמותה, הנם בגלל זה נרדפים מאת ראשי העובדים לטובת פקוח הצדקה באי"י[3]. בטוח אני שדברי אלה המעטים יקלעו אל מטרתם, ובזריזותו המצוינה וטוב לבבו הישר ימהר ויחיש מעשהו לתקן המצב ביחש המוסדות הק'[4] כראוי.

אף גם זאת אבקש מכבוד חביבי להודיעני ממצב הענינים בארצנו הקדושה, אשר אקוה שכבודו יודע אותם על בורים. פה הנני רחוק מכל מרכז, ומעטים ודלים הם הדברים הבאים משם בחוג ידיעתי. מצב המושבות כעת, אחרי המשברים הגדולים, הפרטיים והכלליים, מכח המלחמה וגורמיה ומכת הארבה ותוצאותיו, כמו-כן המצב הפוליטי של אחינו שם כעת, ויחשה האמתי של הממשלה אליהם. כמה הומה לבי על משאת-נפשנו אשר ירדה במעלות רבות אחרי אשר התקדמה כבר תכונת ישוב * חסרה התחלת המכתב בהעתק. כמדומה שהוא אל מר אליהו זאב לוין עפשטיין בניויורק ארץ-ישראל בכלל.

אמנם בטח לבי בצור ישראל ב"ה, כי כל אלה המאורעות הקשים אינן כי-אם נסיונות לנו לחזק ולאמץ את רוחנו אל העבודה הדורית הלאומית ולכוין ביחוד את לבבנו לאבינו שבשמים, מקור הנצח והגבורה, ליסד את מוסדותינו הלאומיים ושאיפותינו כולן ע"פ[5] רוח ישראל סבא, רוח ד' אשר על עמו, שבאמת רק רוח קודש עליון זה הוא היסוד העיקרי הרודה בחיי התנועה הלאומית באמתתה.

אבטח בידידותו, שייטיב לשמח לבבי בדבריו הנכבדים ולהעמידני על האמת בכל עניני אה"ק[6] מחמד לבבנו עדי עד, והנני מגיש לו תודתי הנלבבה מראש.

ומה הם מעשיהם של טובי אחינו באמריקא כעת ע"ד[7] המצב הכללי של עמנו הנתון בצרה איומה בהוה, ומה היא השיטה היסודית שלהם ע"ד אחיזת אמצעים בשביל המצב השוטף לימים הבאים, המתגברים הם אותם אשר כח בהם שלא להתרפות בעת-צרה ולחדור בעינים פקוחות מתוך האפלה הזמנית אל תקות אורים העתידים לבא והמצפים מאד, להתגשמותם בחיים ובפועל, לעומק-הרצון ולזירוז כח-הפועל אשר בקרבנו? הרבו אנשים המכירים, שמשפט-האחיזה אשר לחיי-שעה וחיי-עולם זה בזה לא ישתנה בשום זמן ועדן כלל, וגם - ואולי דוקא - בעומק חשכה השעה מוכשרה היא לנשיאת-עין להקפים רחוקים ולשאלות רבות-ערך בחיי האומה כולה, ועם זה שלא לעזוב גם לרגע את צרך-השעה ואת הצלת החיים הזמניים של רבבות אלפי אחים בגולה ובארץ-אבות, לחזקם ולאמצם להושיט ידי-עזרה לכל ולדבר דברי אמוץ וחזוק לכל נכשלים, יחד עם העזרה החמרית המושטה להם -? חזקו אל תיראה ותשועת-ד' בא תבא, כי לא אלמן ישראל מאלהיו.

והנני חותם בכל רגשי-כבוד וחזוק-ידים, בצפית ישועת-ד' לעמו וארץ-חמדתו ולכל יצוריו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. באי"י - בארץ ישראל
4. הק' - הקטן
5. ע"פ - על פי
6. אה"ק - ארץ הקודש
7. ע"ד - על דבר